

BETON

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 33, GOD. II, BEOGRAD, UTORAK, 27. NOVEMBAR 2007.

Redakcija: Miloš Živanović, Saša Ilić, Tomislav Marković, Saša Čirić; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.co.yu, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 11. decembra

MIXER

Piše: Boško Tomašević

PESNIK JEDNE DIMENZIJE

Izveštačen bol i vriska?

Nacionalno tle sad vlada.

Milan Rakić

ŠTA (NI)JE PESNIŠTVO KULTURE?

Pesništvo kulture bismo mogli definisati kao interpretativnu, tj. praktičnu, kulturalnu antropologiju, ili kao praksu kontekstualiziranja kulturalnog znanja? Ili možda još uopštenije, kao tekst koji (o)peva globalne domašaje kulture unutar *condition et situation humaine*? Ukoliko ostanemo pri ovoj poslednjoj pretpostavci, onda nam postaje lakše da odredimo šta *pesništvo kulture* nije. Ono šta ono nije, najlakše se dâ odrediti navođenjem primera, budući da je ovo istraživanje zamišljeno kao izvesna kontrastivna analiza spram jedne poetike, u srpskom pesništvu prisutne već gotovo dvadeset godina. Ova poetika se pojavila u znaku retrogradnosti i odbijanja da svoje pesmovanje stavi u odbranu ontoloških odredaba pesništva kao, pre svega, prirodnog razgovora sa simultaniteto Kulture. Nije li, primera radi, jedno takvo razumevanje poezije prisutno u delu Milosava Tešića? Za tu poeziju, odnosno za njenog tvorca ne važi pravilo igre po kome se njegovo delo ubraja, među ostalima, u pesničko delo-u-svetu-srpske poezije, već obratno: jedan je od malog broja pesnika čije je delo centar od koga se polazi i „iz koga“ se mere vrednosti većeg dela onoga što se u savremenoj srpskoj književnosti smatra značajnom poezijom. Reč je o poetici koja uglavnom daje prvenstvo vezanom stihu, koja unutar svoga pesmovanja ne zanemaruje ritmičko-melodijsku liniju (npr. „Zlatno uho u magarca/Zuje pčele oko Šapca“), ali koja postaje mestom *retrogradnog pisanja*, karikaturalne svesti o tome šta treba da budu figure mitske i kulturalne opstojnosti savremenog srpskog pesmovanja, razgorevajući usput i jednu kolektivnu narativnu anksioznost spram sveta kao zavere, jezikom autističnim i posve neupotrebljivim za poeziju „primerenu sudbini vremena“, koja peva globalne domašaje kulture unutar navedene *condition humana*. Da bismo toj i takvim poetikama - naviklim da brane svoje čardake i pragove unutar neprijateljskog okruženja, uz to prijemčive za hajdučke, „vizantijske“ i njegoševske priče (čiji je prostor samo Njegoš imao pravo/pravo „prve bračne noći“/ da ispevava, iskoristivši ga majstorski, pa su, stoga, nove priče sasvim neoriginalne i zamarajuće) - bar koliko-toliko „omileli“ pojam „globa“ i svega što se iz toga pojma dâ izvesti, valja ovaj pojam osloboditi od njegove tehničke interpretacije.

STRATEGIJA PRISILNE ETNOGRAFIJE

Mise-en-scène „globalnog“, „multinacionalnog“ i „decentriranog“ predstavlja narativ koji preti znakovima jedne *lokalnosti*, jedne centrirane retrogradne kulture, izazivajući unutar njene kolektivne ontologije perceptivnu i kognitivnu anksioznost. Nju, na drugoj strani, podupire „pleme tumača“ navedene *mise-en-scène*, „krdo prevodilaca“ (književna kritika) kao aparat simboličke moći, a etnografskog znaka i pedagogije, koji čas „bogoslovski“, čas htonski „ispevava“ isti narativ (istu pesmu istih metafora) samo sa drugog kraja. Slika prisilne etnografije kao „narativna strategija“ u priči M. Tešića zapravo je odraz autorske nemoći da se u pesmi ispeva ono što je pesmi preče i *sapripadnije*, i što samo u njoj može da nađe svoje obitavalište, jedno bitno „okućenje“ u kome stanuje *humanitas humanuma*, a to je biće (das Sein) sâmo. Između „globa“ i „bitka bića“ ne stoji bez razloga služba i posredništvo jezika, odnosno govora. „Govor“, veli Heidegger, „ne dopseva slučajno u službu posredovanja prometnih puteva, kojima se širi opredmećivanje kao jednolična pristupačnost svega svima, prezirući svaku granicu“¹. Unutar lokalnog, pokrajinskog i provincijalnog, biće se (das Sein), dakako, ne može pesmovati. Ta nemoć, se onda, pokazuje kao nemoć jedne određene vrste poezije u kojoj se bit poezije naprosto susteže: naime da u ispunjenom (s)pevnom kazivanju peva istinu bića. U situaciji gde mnogi pišu kao jedan, a od mnogih se pravi jedno, (onako kako se vezuje snop), unutar homogenog a horizontalnog pogleda na svet, od čijih se predstavnika, uz pomoć jedne narativne sinhronije, „prave“ elitne figure i besmisleni autoriteti (Tešić, Nogo), - u takvom miljeu ekspanzivno plebejskog i plemenskog, pokušaj pesmovanja bitka bića u susedujućem sabiranju pesništva i filosofije kao svojevrsnog „nasecanja“ pevanja i mišljenja jednog na drugo i u „blizinu jedno drugoga“, smatra se nepoželjnim i elitističnim, okultno intelektualnim i, dakako, globalističkim. Još i gore. Reći „smatra se“ u takvoj situaciji značilo bi stvarnost prelomiti: značilo bi da se uistinu nešto „smatra“, da „neko nešto smatra“ povodom nečega što je *Drugo i drugačije*. Naprotiv. Tačnije bi bilo reći da se taj *Drugačiji govor* u bilo čije vidno polje uopšte ne dovodi, on se sklanja, mada bi i ta reč bila dosta neprecizna. Jer, ne mo-

MIXER

Boško Tomašević: Pesnik jedne dimenzije

CEMENT

Nemanja Mitrović: Od izvora tri puta

ŠTRAFTA

Aleksandar Pavlović: Kondine tikve

ARMATURA

Slobodan Georgijev: Predsednički kandidat

VREME SMRTI I RAZONODE

Kralj Leonida: Pozlašteni opanci

Tomislav Marković: Zaustavite život!

BULEVAR ZVEZDA

ZAMETICA, Omer/ John/ Jovan

BLOK BR. V

Karta srpskog spasa

že se „skloniti“ i „ukloniti“ nešto što na vidiku uopšte nije. *Pušta nje-da-ne-postoji*, možda bi to bilo prikladnije reći.

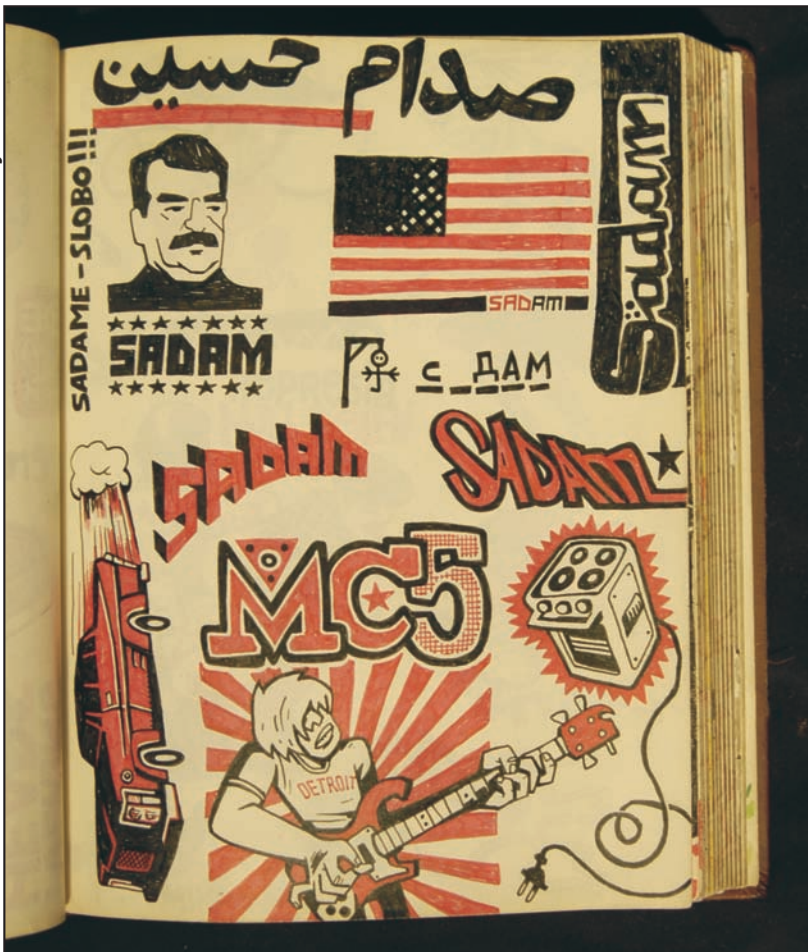
PROMENA DIREKCIJE RESANTIMANA

Kultura, kao jedan od oblika i pojava mnemotehnike, rado se služi pamćenjem, posebno pamćenjem istorijskih bolova, pretvarajući taj bol u sredstvo razmene, u resantiman. Šta je prirodnije, kako praistorijskom čoveku tako i savremenom pesniku, nego da *verbalizuje tragove*, pri čemu ne *pamte* čula savremenog pesnika, nego njegova volja. „Kredit“ postaje predmetom njegove naracije, „kredit“ kojim ga je Drugi zadužio. Naravno, on taj kredit vraća u obliku resantimana. Pesništvo postaje metafora toga resantimana. Pesnik Matija Bećković je taj vid čovekovog odnosa sa čovekom u poemi *Ćeraćemo se još* veoma dobro uočio. Bilo da njegov tekst čitamo bukvalno, bilo u metaforičkom ključu, bilo u ključu ironije i distance koju pesnik zauzima spram razumevanja čovekove prirode, bilo, dakle, u ključu „religije jakog“, koji kao pesnik-čovek menja pravac resantimana, bilo kao čovek-pesnik koji zadržava odavno započeti pravac resantimana, mi, kako god razumeli poemu, sagledavamo njene antropološke pozicije u dva vida: kao „interiorizacije bola preko promene pravca resantimana“ („ćeranje“ i nečista savest) ili kao „umnožavanje bola preko interiorizacije sile“ („ćeranje“ i osveta). Mi, iskreno govoreći, nismo razumeli šta je pesnik poručio. Moguće i stoga što pesnik Bećković, glede ove poeme, i nije tako loš pesnik. Kod onih loših pesnika fantom ćeranije je jednoznačan i neprikriven. Izvan fenomena „ćeranije“ postoji u srpskom pesništvu poslednjih dvadeset godina i jedan drugi, naime onaj koji pesmovanje zatvara unutar odavno ispevanog poetskog nasleđa, unutar tobož-tradicionalnog

¹ Martin Heidegger: *Über den Humanismus* (1951). Proširen tekst pisma upućen Jean-u Beaufret-u s jeseni 1946. Prim. B.T.

² Bojana Stojanović Pantović: „Šumni govor oblika“, (Milosav Tešić: *Dar i kob*, 2006), *Politika*, 10. februar 2007. Usput, valja reći da nam je neugodno da citiramo autorkinu misao, a da ne ukažemo na logičku operativnost „misli“ gospođe Stojanović Pantović. Naime, „signal visokih artističkih aspiracija“ nikako ne ide uz tvrdnju (i uz činjenicu) da je reč o pesničkom (već urađenom) „poduhvatu“, te Tešićeve „strogo komponovane knjige“ nikako ne mogu da se „rimuju“ sa „signalom visokih artističkih aspiracija“, jer ono što je završeno ne može da poseduje i aspirativni „signal“ Moguće je da je „g. Vujaklija“ retko u ruci gde Stojanović Pantović. Inače, „tekst“ saradnice lista *Politika* sadrži još osam logičkih nedoumica. Ova navedena nalazi se u prvoj rečenici „ogleda“. I još nešto. Sigurni smo da ne postoji „nesavremeni trenutak aktuelnog srpskog pesništva“ i isto tako „savremeni trenutak neaktuelnog srpskog pesništva“.

→ Nikola Korać *Vojni dnevnik II* ←

pesničkog jezika koji potom, činjenički, ostaje neprevodiv na bilo koji strani jezik, stran bilo kojoj drugoj nacionalnoj kulturi, a zbog takvog načina pojavljivanja, stran i Kulturi sveta. Ukoliko bi takvo pesničko pismo kojim slučajem i bilo prevedeno, ono na tom stranom jeziku ne bi ništa označavalo, bilo bi poruka nekog Vanzemaljca onima koji još žive na zemaljskom Globu (Grujičić, Tešić, razne Kalopere Pere, pripadnici srpske neofeudalne poezije). „Ljubav prema jeziku“ u rukama pesničkih etnografa izaziva pustoš i nemuštoš u literaturi, ne uspostavlja se komunikacija sa kodovima savremenosti, sa kodovima onoga što Jaspers naziva „duhovnom situacijom vremena“. Zašto bi srpska književnost živela odvojeno, a ne u mnogostrukim nacionalnim ukrštajima? Zašto u valovu apropijacije nečega što neko misli da predstavlja diskurs kulturne istorije kojoj pripada, a ne u otvorenom nasleđu *humanitasa homo humanusa* u kome stoji čovek „ek-sistentan u otvorenosti bitka“ (M. Heidegger). Egzistencijalno određenje biti čoveka leži u saglasju sa otvorenošću sveta. Upravo ta dimenzija ostaje jedno-dimenzionalnom pesniku zatvorena, budući da mu „ono otvoreno bitka nije raščišćeno“ i u svojoj čistini, kao pesniku, nije blisko. Gde u takvim okolnostima može biti govora o tzv. „postmodernom stanju“, ukoliko ni romantizam, i to u minimalizovanosti svoje pojave, u autističkoj skraćenosti sopstvenog bogatstva, a nikako ne u svojoj svetskosti i otvorenosti, nije prevaziđen?

ZOV RUSKIH BABUŠKI

Sasvim retko je srpska književna kritika bila u prilici da na sretan način nekog pesnika „označi“ - pesnikom postmoderniteta. To svakako nije Danilov, na čiji *oeuvre* je srpska književna kritika u tom pravcu ukazivala. Da ne bismo uzaludno nabrajali ko iz (uslovno rečeno) Danilovljevog „tabora“ *nije* postmoderni pesnik, reći ćemo, zlu ne trebalo, da to nije ni akademik Milosav Tešić, niti iko njemu sličan, uprkos tome što ovaj pesnik ili pesnici njegovoga „okruga“, (sad svedjedno) „sa svakim novim pesničkim poduhvatom potvrđuje mišljenje nekih savremenih versologa“ (kako se zovu, pitamo se) „da njegovo strogo komponovane knjige predstavljaju svojevrzni signal ‚visokih artističkih aspiracija‘, posebno u savremenom trenutku aktuelnog srpskog pesništva ...“². Koje je, dodajemo, upravo zbog te činjenice, i u tom svom segmentu pojavljivanja, posve retrogradno. Nije stoga slučajnost da smo čitajući Tešićev ciklus pesama „Lebdi šljiva vrh Valjeva“ u prvi mah pomislili da se to neko, u vinaverskom stilu, sprda sa pesničkim kôdom ovog pesnika. Posle Miljkovića i Pope, Ristovića i Despotova u srpskom pesništvu, posle Renea Šara, Horhe Giljena, posle Eriha Frida, Jandla, posle Borhesa i Celana, posle Beketa-pesnika i Bukov-

CEMENT

Piše: Nemanja Mitrović

OD IZVORA TRI PUTIĆA

Film: *Četvrti čovek*. Režija: Dejan Zečević

Scenario mi je bio izvanredan, a od sina sam čula za visoku reputaciju reditelja i tako prihvatila saradnju. Moj lik je kontrapunkt u opštem mraku, jedna obična, dobra žena. Nije mi važna veličina uloge, već da učestvujem u nečemu dobrom i časnom.

Semka Sokolović Bertok, glumica u *Četvrtom čoveku*

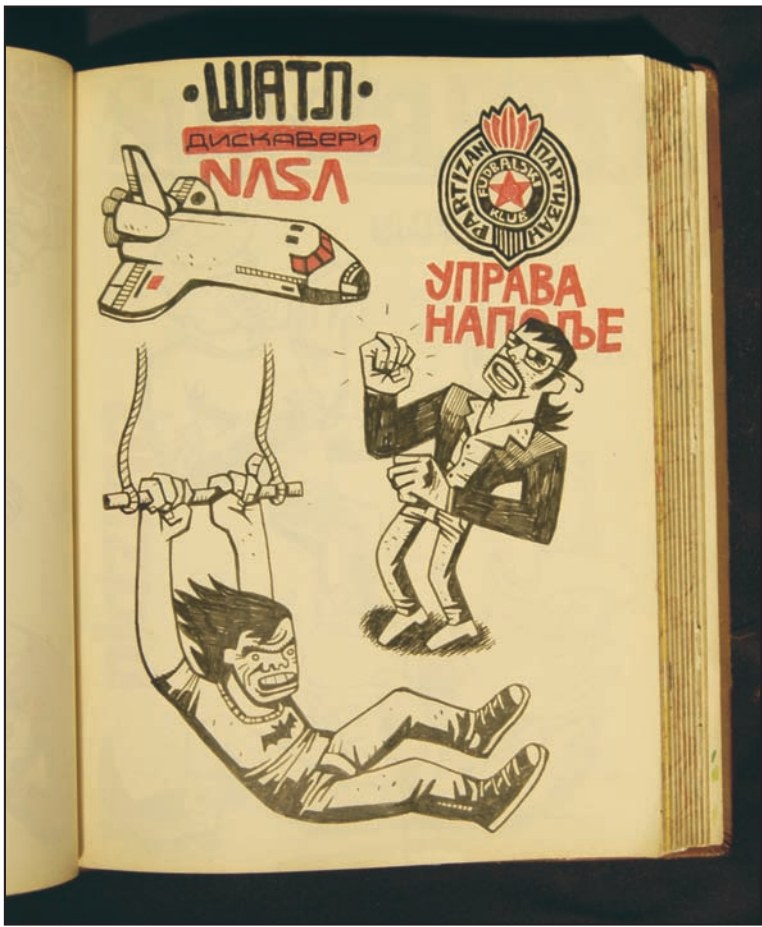
Savremeni srpski film veoma me podseća na Crvenu zvezdu, jer poslednjih godina redovno odlazim na Marakanu nadajući se plasmanu u Ligu šampiona ili makar jednoj velikoj pobedi. Na moju nesreću, po završetku devedeset minuta i zaustavnog vremena uvek odlazim kući razočaran još jednom katastrofom. Isti slučaj je i sa srpskim filmom. Na *Četvrtog čoveka* pažnju su mi skrenuli intervjui scenariste Bobana Jevtića i reditelja Dejana Zečevića u kojima se oni (neskromno) pozivaju na Džonija Toa i Čan-vuk Parka. Ako su im oni stvarno uzori, pomislio sam, film bi trebalo da bude makar zanimljiv. Naravno, prevario sam se.

Četvrti čovek predstavlja jedno epigonsko ostvarenje koje se oslanja na žanr špijanskog trilera, a očigledni uzori su saga o Džejsonu Bornu, stripovi o XIII i Maks Pejn. Osnovni problem ovog filma sastoji se u razvoju radnje: reditelj se toliko oslanja na konvencije i kliše holivudskog filma tako da je gledaocima, već posle dvadesetak minuta jasno ko je četvrti čovek. Takođe, tanak scenario, uz pomoć vizuelnog momenta i tehničke veštine reditelja, može biti pretvoren u podnošljiv film, npr. *Bornov ultimatum*, ali to nije slučaj sa *Četvrtim čovekom*. Pošto je rasplet poznat, a priča se sporo razvija - gledalac se konstantno nalazi u opasnosti od dremeža.

Ipak, Dejan Zečević ima jedan adut u rukavu. U poslednjoj četvrtini filma, poput čupavca iz kutije, pred gledaoce iskače politička priča. Glavni lik filma, major Vojno bezbednosne agencije (Nikola Kojo) pronalazi video kasetu koja ga razotkriva kao ratnog zločinca. Tada *Četvrti čovek* iz špijanskog trilera prelazi u film sa porukom, u politički angažovano delo koje govori o odgovornosti i zločini-

skog, Zagajevskog, Herberta i Majkla Hamburgera unutar svetske poezije, pevati u takvoj meri autistički, znači gotovo zaverenički marginalizovati ne samo poeziju jednog naroda, nego poeziju uopšte, podsmevajući joj se. Vratimo se, načas, „šljivi od Valjeva“. Šta hoće, primera radi da znače stihovi poput ovih: „Mrtve ribe, sliv moravski / huj! nebo svetosavski / i obliva oganj s lenki / žutu srču te-revenki“ i dalje: „a iz Ljiga kroz bunike / baca munja perunike“ (M. Tešić: „Ljig, Lajkovac“).

Da li je tu reč o „visokim artističkim aspiracijama“ o kojima pričaju „savremeni srpski versolozi“? Možda „vrtoglavica jedne zablude“? Ili, gore, kič, banalnost? Rimarija, „instinktivna sklonost ka odjeku“, magija vraća, udvajanje bez smisla, zov ruskih babuški za besmislenost u beskraj? Mi kažemo: to je „simbolička razmena i smrt“ poezije. Tešić svakako nije kriv što nije rođen u doba Branka i Zmaja. A mogao je da se rodi i u doba Pasternaka, pa i kasnije. No, svedjedno: njegove pesničke sposobnosti nisu u stanju da dosegnu vredne „ritmičko-melodijske aspekte“ lirike koje ona u svojim najboljim trenucima može da dosegne, i dosegla je. Ipak, u dvadeset prvom veku takve se „nakane“, bar tako ih mi čitamo, mogu razumeti tek kao ostaci sa trpeze ovih časnih autora, kao recidivi, ali i kao otpaci. „Kao što svaka roba, to jest, svaka stvar proizvedena u znaku zakona vrednosti i ekvivalentnosti, predstavlja *nerastvorivi ostatak* koji ometa društveni odnos, tako se i svaka reč, svaki pojam, svaka fonema koji su proizvedeni a nisu simbolički razoreni, akumuliraju kao potisnuto i opterećuju nas apstraktnošću *mrtvog jezika*“ (Žan Bodrijar: *Simbolička razmena i smrt*). Tešić pak ne mora da se okrene Bodrijarovoj knjizi, još bliži mu je Arhiv Srpske akademije nauka i umetnosti gde se (za podatak zahvaljujemo Jovanu Pejčiču) u rukopisu čuva Rakićeva pesma „*Balada o srpskoj poeziji*“. Ova pesma kao da je napisana juče: mogla bi lepo da se

odnosi na Tešićevo pesmovanje i još brojnih drugih, danas veoma aktivnih i, što ne reći, veoma priznatih pesnika.

ŠUMADIJSKO-HERCEGOVAČKI SIR

U kontekstu rečenoga, zapitajmo se kako razumeti stihove poput ovih: „U sumraku osvanjuje / iza grotla, iza rulje / lepršaju tri košulje“ (M. Tešić: „Medvednik“) ili: „Hvata oluj ruj-cvetove / i srpove za repove / Seva sablja jablanova / surom zorom od olova / U zgusnutom ludom trenu / peva žica u vretenu“ (M. Tešić: „San o Povlenu“).

U navedenim primerima iz Tešićevog pesmovanja na videlo je izašao jedan pesnički zakon: izbor reči uslovio je sadržaj (rulje-košulje; trenu-vretenu itd.). To je opasan zakon s kojim netaleantovani pesnici ne mogu da se nose i da mu na pesnički način odgovore. Pesnicima, ljubiteljima muzike, bilo bi možda jednostavnije da izaberu svet o kome će pevati sredstvima koja će njihov dar moći najbolje da podnese. Sredstvima pomoću kojih će njihov dar najbolje doći do izražaja. I svet i sredstva tada, eventualno, pružaju otkrovenja onima koji su izgubili osećaj za smisao. Nekima ne pomaže ni taj, zaobilazni put. Još uvek mogu da budu profesori, kritičari, profesionalni akademici. U tim profesijama je manji rizik da se čovek spotakne „o muziku i smisao“.

Zadatak *pesništva kulture* jeste da nam ponudi dela koja bismo čitali u okviru raskošnih i brojnih moći koje čovek poseduje, suptilnih radoznalosti i brojnih spremnosti na razumevanje svega što je unutar civilizacije stvoreno. Dela koja ograničavaju pristup takvim uvidima ne mogu se nazvati delima dostojnim imena ljudske duhovne rukotvorine. U vreme dok je V. B. Jeyts (W. B. Yeats) pripadao pesničkom krugu „Češajski sir“, dok se nadahnjivao lokalnim i okružnim, dotle nismo imali pesnika Jeytsa kakvog poznajemo iz *The Second Coming*, pesnika sveta iako, nažalost, apokaliptičara. Mnogi srpski pesnici pripadaju danas nekom *šumadijsko-hercegovačkom siru*. I neka pripadaju, to je lepa osobina koja se ne tiče poezije, budući da usmerenost na lokalno kao takvo ne obećava i pravljenje dobre lirike. Na drugom kraju svetli ono univerzalno, ono što pripada civilizacijskom kôdu, stoji uvek, za svakog ko to hoće da vidi i prizna, otvoreno kao čistina (Lichtung) koja jeste ■

BETONJERKA POLUMESECA

U srpskoj varijanti alfabeta „Delta“ je alfa i omega.

Tomislav Marković

ma naših hrabrih i vrlih boraca tokom ratova na prostoru bivše SFRJ. U savremenom filmu mešanje žanrova je česta pojava i naravno da se dva pomenuta žanra ne moraju međusobno isključivati, ali takva zamisao zahteva kako veštijeg i talentovanijeg reditelja, tako i bolji scenario. Na kraju, major Milorad Ulemek - Legija, pardon, Lazar Stanković, ophrvan krivicom, poput srpskog Edipa, saznaje da je čovek za kojim čitavo vreme traga u stvari on sam i herojski izvršava harakiri. Političke konotacije *Četvrtog čoveka* su jasne, ali one bivaju problematizovane produkcijom Pink Films International-a i ulogom Željka Mitrovića. Ukoliko neki srpski reditelj, Zečević ili bilo koji drugi, zaista želi da bude angažovan u smislu pokretanja pitanja o zločinima

i krimonogenim elementima u VBA i DB, kao i u pogledu kritičkog preispitivanja onoga što se dešavalo tokom devedesetih (i onoga što se danas dešava) teško će to izvesti¹ ukoliko se koristi usluga bivšeg člana JUL-a i čoveka na čijoj je televiziji Arkan bio redovan gost. Ono što važi za Dejana Zečevića važi i za Lenku Udovički.

Da je ostalo na ovome, *Četvrti čovek* bi predstavljao samo još jedan pokušaj pranja lika i dela Željka Mitrovića, međutim stvari su znatno iskomplikovane epilogom. Kao što sam već naveo, u izvesnom trenutku *Četvrti čovek* iz špijanskog trilera prelazi u film sa porukom, ali posle epiloga gledaocu ostaje nejasno šta ovaj film zapravo želi da sugeriše. Posle samoubistva majora Lazara Stankovića saznajemo da je *mastermind* čitave zaverе, Žarković (Dragan Petrović - Pele), ne samo ostao živ, već je posle neodređenog vremenskog perioda uspeo da se domogne i ministarskog mesta. Šta nam to govori? Epilog čini završetak Zečevićevog filma paradoksalnim. Postoje (najmanje) tri moguća rešenja koja se i međusobno isključuju, i mogu se, svako za sebe, uverljivo zastupati.

Prvo, „formalno“ rešenje: epilog nema nikakav naročiti značaj i zato ne treba insistirati na njemu. Reditelj i scenarista jednostavno od početka do kraja poštuju holivudsku matricu koja u sebe uključuje nekada verovatno iznenađujući, ali sada izlizani obrt u kome glavni negativac trijumfuje (ovo rešenje koristi se u različitim žanrovima, npr. *Usual Suspects*, *Fallen*, *Primal Fear*) .

Drugo, *unhappy end* je primer demagogije i predstavlja ulagivanje publici. Time što jedan kriminalac i ratni zločinac dolazi do položaja ministra gledaocima se možda sugeriše teza prema kojoj su svi političari, bez obzira kojoj stranci pripadaju, potpuno isti (čitaj kriminalci). Ovu tezu podržava i činjenica da je lik Političara u tumačenju Dragana Nikolića po profesiji zapravo šef mafijaške organizacije.

Treće, možemo pretpostaviti kako nam Žarkovićevo ministarsko mesto u stvari poručuje da nismo raskrstili sa politikom devedesetih, da politika zločina ne samo da nije mrtva, već se nalazi u srcu sadašnje vlasti. Opredeljenje za ovu tezu ne znači da prethodno navedene mane filma magično iščezavaju i da *Četvrti čovek* u momentu zadobija status remek dela srpske kinematografije. Ukoliko se opredelimo za ovo rešenje, onda je Dejan Zečević u isto vreme i loš reditelj i veoma hrabar čovek ■

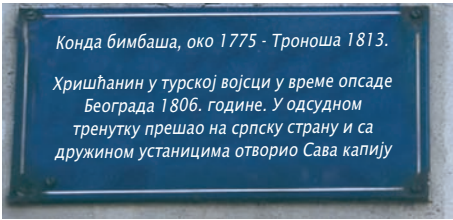
¹ To nije neizvodljivo i možda je Zečević, kao što je Žarković nasankao Lazara Stankovića, uspeo isto da uradi Željku Mitroviću.

ŠTRAFTA

Piše: Aleksandar Pavlović

KONDINE TIKVE

Revnosni Gradski Oci u užem gradskom jezgru ispod naziva ulica postavili su i natpise koji prolaznicima daju osnovne podatke o ličnosti po kojoj je kaldrma dobila ime. Ove table prijatnog izgleda, za razliku od dvojezičnih putokaza čija je očigledna namena da turiste i strance upoznaju sa gradskim spomenicima kulture, imaju samo čirilični tekst te se, dakle, nude prevashodno na polzu i prosvetštenije lokalnom stanovništvu. Tako je, pored ostalih, i *Kondina ulica* dobila „pušticu“ sledeće sadržine:

Upravo ova početna sintagma *hrišćanin u turskoj vojsci* izdvaja Kondu od ostalih zaslužnih građana. Kako razumeti ovaj izraz? Da li to znači da je Gradskim Ocima blisko stanovište da je početkom devetnaestog veka još neumesno govoriti o nacionalnom identitetu, ili da se u Otomanskom carstvu identitet neislamizovanih svodio na socijalno-versku odrednicu (raja, hrišćani vs. Turci). Pored toga što bi predstavljala jeres, ova ideja ne stoji i zbog toga što u ovom kratkom tekstu uočavamo etnonime - *turska* i *srpska* vojska, a u ovu potonju jasno se svrstavaju svi ostali zaslužni ustanici i nosioci ulica (bibliografske jedinice proveriti šetnjom po Dorćolu i Vračaru). Druga mogućnost bila bi pretpostavka da o hrišćanima u turskoj vojsci nije prikladno govoriti kao o Srbima. Ako je tako, ostaje nejasno zašto u kolektivnom narativu za „srpstvo“ srednjovekovnih *hrišćana u turskoj vojsci* Marka Kraljevića, Konstantina Dragaša, Stefana Lazarevića itd. ima, a za ustanika Kondu nema mesta?

DA LI JE BEOGRAD I SVETA ALBANSKA ZEMLJA

Svrha sintagme *hrišćanin u turskoj vojsci*, dakle, nije u tome da bilo šta otkrije, objavi, nego da sakrije i prećuti Kondinu nacionalnost (bolje rečeno narodnost ili etničko poreklo). Petrit Imami, u knjizi *Srbi i Albanci kroz vekove* (Samizdat B92, 1998), o Kondi Bimbaši kaže da je bio zapovednik „čete ‘Epirota’, pravoslavni Albanac iz Epira“. Čak i pristrasan istoričar kakav je Vladimir Stojančević, koji u svojoj knjizi u izdanju SANU 1994. godine Albance naziva Arbanasima, kaže: „[o]d bečara među srpskim ustanicima bio je i Konda-barjaktar, pravoslavni Arbanas sa granice Toskerije i Epira“, i dodaje da je sa Kondom prebeglo Srbima „više njegovih zemljaka“. Savremenik ovih zbivanja, Lazar Arsenijević Batalaka, svedoči: „Ja sam mnoge hrišćane između ovih, Bugara, Grkoarnauta i Cincaroarnauta poznao, koji su, kad je Gušanać otišao iz Beograda, među Srbima zastali...“

Nije na odmet razraditi i ideju Kondinog „prebega“. On je, preciznije rečeno, sa svojim momcima, koji su kao krdžalije (najamnici, *mercenaries*) dobro govorili turski, obmanuo turske stražare na beogradskim zidinama, „mlavio ih je kao kakva hala“ i omogućio ulazak ustanika u grad. Pre toga, na samom početku ustanka, Albanac Redžep-aga (sinovac upravnika vojnog logora Ada Kale u koji su se dahije sklonile) i njegovi momci, zajedno sa ustanicima, posle žestoke borbe u noći između 5. i 6. avgusta 1804. ubili su dahije i njihove ljude.

Ovi slučajevi nisu usamljeni, i doprinos Prvom srpskom ustanku dali su ne samo Albanci-prebezi iz turske vojske, nego i neka plemena Albanaca hrišćana (Klimenti, Grude, Šoše), a oružje su ustanici često nabavljali iz Metohije, gde su ga mahom proizvodili Albanci muslimani, pa je tako na jednom pištolju koji se čuva u Muzeju Prvog srpskog ustanka, za koji se smatra da je pripadao Karađorđu, ugravirano ime majstora - „Osman“. Poseban kuriozitet predstavlja pismo Petra I (svetog Petra Cetinjskog) od 25. marta 1805, u kom on protežirajući primirje sa Turcima poručuje crnogorskim plemenima „da stojite s mirom i da se prodete jedinstva s Arbanasima“ koji su krenuli u borbu protiv skadarskog vezira.

Što se tiče narodne tradicije, Vuk Karadžić je zabeležio epsku pesmu *Jani Konda a rodom Arnaut bjaše* koja ga hvali kao većeg junaka od Marka Kraljevića, a Stojančević pominje i da su Karađorđeve pobede opevali narodni pevači Malisora, među kojima je postojalo predanje o njegovom poreklu iz Kuća, inače plemena mešanog srpsko/crnogorsko-albanskog porekla. Čak i Čorović u *Istoriji Srba* navodi da su Karađorđevi muški preci došli iz Klime-nata, čemu u prilog ide i Karađorđeva slava (sv. Kliment).

EFEKAT STVARNOG

Još sedamdesetih godina prošlog veka Rolan Bart, Hajden Vajt i drugi pokazali su kako istoriografija zapravo ima više sličnosti sa književnošću i fikcijom nego sa empirijskim naukama. Istorija ne barata činjenicama nego podacima, tekstualnim tragovima koje uklapa u jednu koherentnu celinu, naraciju, priču; ona ne imenuje Stvarno, nego proizvodi efekat Stvarnog. Prošlost Srba i Albanaca, kao valjda i prošlost bilo koja druga dva (ne samo geografski) bliska naroda, puna je antagonizama, primera pojedinačnog i kolektivnog nasilja, kao i međusobne saradnje i prijateljstva, privremeno uspeših i neuspeših, realizovanih i nerealizovanih državnih projekata. Otuda, umesto ispravljanja istorijskih nepravdi ili utvrđivanja univerzalnih istina, bolje je zapitati se o posledicama jednog dugotrajnog diskursa. Slika o Albancu kao većitom neprijatelju i suštinski Drugom toliko je dugo i duboko upis(iv)ana u nas, da je postalo nemoguće misliti izvan ovih kategorija. U tom kontekstu, precrtavanje Kondinog porekla nema nikakve veze sa nacionalnom prošlošću i istorijom, već sa neu-moljivom logikom *ovde* i *sada* koja, pošto su Albanci naši neprijatelji, a Konda naš prijatelj, ne trpi Kondu kao Albanca. O Kondi na Internetu nema pomena, kako na srpskom, tako ni na albanskom jeziku, što ukazuje na istovetni diskurs sa obrnutim predznacima i, sledstveno tome, na fundamentalne srodnosti dva naizgled suprotstavljena establišmenta. Tako je on danas za Srbe i Albance ono što je, verovatno, pre dva veka bio za Turke - reme-tilački faktor na Balkanu. Po svemu sudeći, Kondi bi bilo bolje da se nikada nije ni rodio. Ili, barem da nije otvarao gradske kapije. Jer, lakše bismo mi i bez Beograda, nego bez neprijatelja ■

ARMATURA

Piše: Slobodan Georgijev

PREDSEDNIČKI KANDIDAT

Nema ničega dobrog u priči o tome šta će se dogoditi sa Srbijom i Kosovom ako uskoro neki globalni razum ne nadvlada opštu misaonu impotenciju koja obeležava trenutne runde pregovora o budućem statusu „južne srpske pokrajine“.

Pre nego što će sesti preko puta kolege iz Prištine, srpski je predsednik Boris Tadić rekao u intervjuu francuskoj agenciji Frans pres da ne isključuje eskalaciju nasilja u Srbiji ukoliko dođe do jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova. Predsednik nam je poručio da ako Albanci sa Kosova u svojim institucijama posle desetog decembra proglase nezavisnost pokrajine kojom upravljaju zajedno sa UNMIK-om da bi Srbija mogla da se „digne na oružje“, a da onda niko ne može da zna šta će se dešavati.

Predsednik Tadić se ovom izjavom pridružio daleko radikalnijim političkim „snagama“ u Srbiji i pitanje je šta ga je nagnalo da to učini. Takođe, ovom izjavom on je vratio na scenu ratnu retoriku iz vremena Slobodana Miloševića što svakako nije osobina „demokratskog kandidata“. On se na ovakav stav odlučio iz dva moguća razloga: ili zbog predstojećih izbora za predsednika Srbije, pa time želi da zagradi još veći deo kolača, da uđe u izboru masu desnice u Srbiji, ili predsednik ima neka saznanja o tome da u Srbiji postoji neka sila koja će se otkaćiti u trenutku kada Kosovo postane nezavisno a državni „organi“ nisu u stanju da manifestaciju sile spreče.

Ukoliko se predsednik Tadić zagreva za izbore ovo je najgori i najprizemniji način manipulacije koji je mogao da izabere njegov tim zadužen za kampanju. Pretnja ratom 2007. godine u Srbiji izgleda kao parodija potrošene politike, pa samim tim nema nikakvu vrednost, ali može da prouzrokuje puno štete u naporu da Srbija postane „normalna, dosadna, evropska država“. Posledice takve politike, koju već zastupa desnica u Srbiji forsirajući politiku malih permanentnih vanrednih stanja kao način da se odloži donošenje važnih odluka, možemo da vidimo hitrim pregledom dnevne štampe i centralnih informativnih emisija Javnog servisa Srbije. Posledice takvog diskursa u politici odjeknule su u nedavnom istraživanju CESID-a koje je pokazalo da je 12% stanovništva u Srbiji za ratno rešenje „krize na Kosovu“. Tih 12% stanovnika Srbije u ogromnoj meri zastupaju dve kategorije stanovništva: domaćice i penzioneri, populacija koja informacije dobija iz „Dnevnika“ i tzv. tabloida. Ovakav ratnički diskurs predsednika Tadića je u predizbornom kontekstu već prepoznala ekipa analitičara okupljenih oko ideja Vojislava Koštunice i ocenila kao dobar način da se porazi Nikolić.

Još je gore ako je Tadić zapravo „predsednik bez zemlje“ odnosno ako on zna da će „neka sila“ pokrenuti „masu“ u Srbiji i izazvati novi rat na Kosovu, a da „država“ tu neće moći da dela u cilju spre-

Pošto Vlada Srbije još uvek nije zvanično odustala od evropskih integracija, Ministarstvo za integracije srpske duše raspisuje

KONKURS ZA UMETNIČKA DELA KOJA ĆE SRBIJU DOSTOJNO PREDSTAVLJATI U SVETU

Dela prispela na konkurs ocenjivaće se po strogom kriterijumu koji je sačinio naš poznati književni činovnik, zatoč(e)nik nacije/države, stručnjak za otkrivanje *slatke pene stipendija* između redova, pobornik složenog osećanja sveta

(tzv. *mentaliteta vojne utvrde*), legura čoveka, građanina i Srbina (u proporciji 1:1:98) - Vlad Cepeš, koji u slobodno vreme radi na opismenjavanju zabludelih, nacionalno nepodobnih etnologa na sajtu NSPM (Nosi se u političku misao).

1. Delo mora kod konzumenta da stvori pozitivno mišljenje o Srbiji, bez obzira što to izgleda kao nemoguća misija;
2. Srpsko društvo treba predstavljati služeći se uzorom rajske bašte (savršen primer i neprevaziđen ideal su *Dnevni* Mirjane Marković);
3. Prilikom rada na knjizi, pisac od dokumenata može da koristi samo zvanična saopštenja Vlade Srbije i transkripte informativnih emisija Javnog servisa, kao i seminarske radove A. Tijanića;
4. Ako se pisac drzne da piše o ratnim zločinima, onda se mora strogo pridržavati pravila o reciprocitetu. Ministarstvo će formirati posebnu komisiju koja će se baviti prebrojavanjem žrtava u književnom delu;
5. Na konkursu mogu da učestvuju i pripadnici crnog talasa, od čije hude sudbe Vlad strahuje, pod uslovom da realnost slikaju veselom, svetlom gamom boja, kao što su to uvek i činili (po čemu su i dobili ime);
6. U delu se ne smeju pojavljivati mladi ljudi koji imaju negativnu krvnu sliku o državi u kojoj žive i narodu kojem pripadaju. Umetnik treba da se bori da ovakvi izdajnički primeri završe tamo gde im je mesto (u logorima za prevaspitavanje), a ne da od njih pravi papirnate književne likove.

Žiri će biti sastavljen od bivših članova Saveta za brendiranje Srbije i drugih eksperata za pravljenje magle. Žirijem predsedava ptica koja je u reklamnom spotu na CNN-u odletela iz kadra i Srbije, u pravcu posve nepoznatom.

čavanja novog nasilja. Ova druga mogućnost, ili drugo čitanje predsednikove poruke, ne može a da nas sve ozbiljno ne uznemiri, diplomatski rečeno. Ako predsednik i premijer, zajedno sa postojećim institucijama, nisu u stanju da kontrolišu situaciju u državi onda je Srbija u situaciji koja može da dovede do njenog potpunog uništenja. Nemogućnost institucija da kontrolišu potencijalne izazivače nasilja, dakle, impotencija tajnih službi i javne bezbednosti, jer oni „snabdevaju“ institucije informacijama, govori da su one „otrgnute“ od „politike“ i da same vode neke svoje poslove. Kada je reč o tajnim službama u Srbiji njihova dosadašnja dela govore za sebe: u prošlosti su služile za obračun sa političkim neistomišljenicima, pretvaranje države u doušničku mrežu, potom su organizovale ratove iz kojih su crpeli novac koristeći sve poznate i nepoznate modele krađe, otimanja i šverca, ne prezajući od trgovine drogom i ljudima. Posle pada Miloševića čuvaju optužene pred haškim sudom, ubijaju Đinđića i očevidno održavaju neke poslove sa okolnim mafijama u oblasti strateških grana organizovanog kriminala. Opstaju jer politički vrh ne želi da se od njih jasno i direktno obračuna stvarajući im ambijent u kome i dalje mogu da proizvode klimu u kojoj opstaju samo zločinci, secikese i ostali ološ. Garnirung oko „udbomafije“ predstavljaju brojni srpski tajkuni, povezani sa političkim partijama, kojima je u interesu da konfuzno stanje u Srbiji traje što duže jer nisu spremni za utakmicu na terenu na kome su pravila jasno utvrđena.

Ovaj koloplet sada preti novim sukobima, a političari, uplašeni za život ili pridruženi toj ekipi, prenose poruke koje imaju kao posledicu potencijalno vraćanje Srbije u kameno doba.

Možda bi se rešenje zaista moglo pronaći u nekim primerima iz prošlosti. Kada je, na primer, Šarl De Gol početkom šezdesetih „dao“ nezavisnost Alžiru našao se na udaru slične mafjaško-vojno-policijsko-crkveno-tajkunske grupe koja je pokušala da ga likvidira i poništi nešto što je bilo neminovno. De Gol je preživeo udar, zaverenici su osuđeni ekspresno, a Francuska je krenula ka oporavku. Ovde Đinđić nije preživeo, ali mira i normalnog života neće biti dok se Srbi i Albanci na neki način ne pomire i počnu zajedno da žive i rade jedni kraj drugih bez želje da jedni drugima upravljaju. To pomirenje će doći ako Srbija pokaže dozu zrelosti i prizna nezavisno Kosovo, bez obzira na preambulu Ustava i ako čitavu stvar podrži i kontroliše EU zajedno sa Rusijom i SAD.

Na tzv. političkoj eliti u Srbiji je da proceni da li je moguće dostići taj nivo razuma i poštenja i okrenuti se budućnosti ili će i dalje čitav narod držati pod presijom pa makar za 50 godina svi nestali sa ove teritorije. Pitanje Kosova nije pitanje srca već poštenja i nekih drugih delova tela naših najviših „organa“ ■

VREME SMRTI I RAZONODE

Piše: Tomislav Marković

ZAUSTAVITE ŽIVOT!

(Slobodan Samardžić, iz zbirke *Odbrana i zaštita ministarskog portfelja*, ciklus *Boravak u planu*)

Dovedite savetnike,
Jer ne mogu da se setim
Zašto povodom Kosova
Srbadiji ratom pretim

Zaustavite život, disanje, damare
To je pesma koja veseli varvare
Nek mi misli prate, ako misli ima
Dvesta savetnika sa detektorima

Ja Kosovo hlabro branim
Samo zato što ga nemam
Dok budale javu jure
U fotelji mirno dremam

Zaustavite život i životne snove
To je pesma moja i program vlade ove
Neka vreme stane i tapka u mestu
Ako naš tim padne na kosovskom testu

Izdajnike đavo kuša
U glave im šalje prelest
Kosovo je srpska duša
A nije duševna bolest

Zaustavite život, damare, disanje
To je naš plan B, nisu puke sanje
Nek' svi mirno usnu, s Kosovom u srcu
Šta će vama život kada ste u Qrcu ■

Za svaku srpsku kuću
KAPITALNI ŠPIL
Matica preporučuje

Piše: Kralj Leonida

Uz čitanje Kuće Bahove muzike Dragana Jovanovića Danilova, pesma duboke odanosti

DABOME!

POZLAŠTENI OPANCI
(Bošku Tomaševiću)

Nujni kikut njihinih
mjahkih nožica
zasrebre čilibarskim
talogom tajinstva
divizme srmenih zečica
okrutne kao kobasice
ulja i masline, dabome
gnevnih mladih pesnika
koji me snenog ljubljahu
zažareni ponornim
santama gnežda i
o da, naravno

trudni ko sazvežđa
slasna u glasovirima
fašizma skerletnih
krofnica, dabome
Požege:
raskiseliše li ti se
opanci, Danilove?

Pozlašteni - dabome!

*
Ovo je moj mali prilog istraživanju dr Tomaševića, ali iz ugla čitaoca koji je neposredno postradao konzumirajući čuvenu Vanilovljev trilogiju. Pokušavam sa homeopatskim lečenjem... (K. L.)

BULEVAR ZVEZDA

Piše: Redakcija **Betona**

ZAMETICA, OMER/ JOHN/ JOVAN

ZAMETICA, Omer/John/Jovan, (Banjaluka, 1955), istoričar, kreator istorije, savetnik Radovana Karadžića (1993-1996), čovek sa tri lica, specijalista za hladni rat i međunarodne odnose. Magistrirao je na Londonskoj školi za ekonomiju i političke nauke, a doktorirao na Kembriđu. Radio je u Međunarodnom institutu za strateške studije (IISS, London) do početka rata u Bosni, kada je na poziv svog prijatelja Nikole Koljevića došao na Pale i pridružio se srpskom rukovodstvu. Teško je pratiti tragove delatnosti ove misteriozne ličnosti. U bazama Kongresne i Britanske nacionalne biblioteke zabeležen je kao John Zametica, autor knjige *The Yugoslav Conflict* (1992) i urednik knjige *British officials and British foreign policy, 1945-50* (1990). Paradoksalno, o čoveku koji je učestvovao u političkoj implementaciji Karadžićevog nacionalnog programa i strateškom odlučivanju tokom rata u Bosni, postoji malo dokumenata. Akademik Neđo Šipovac u svojoj knjizi *Rat 1992-96*, opisuje Zamecticu kao apartnu pojavu na *aseptički hladnim visinama* srpskih položaja iznad opsađenog Sarajeva; kao vlasnika odlične biblioteke političkih bestselera i *skupocjene kolekcije kravata*. Šipovac navodi podatak da se pridošli Omer pokrstio u svom apartmanu na Palama i da je za kuma izabrao Dragana Davidovića, ministra vera u svim vladama RS. Naposljetku, zaključuje da „njegova zagonetnost očarava“ i da „ni najbolji tvorci krimića ne bi mogli da razriješe tu enigmu od čovjeka“. Ostali izvori, naročito oni iz Bosne, navode ga pod imenom *Jovan Zametica* (Toholj, Plavšić, Kusturica). Za svo troje, ovaj čovek je važan kao paradigmataska figura koja je oličavala sve ono na čemu su se temeljila njihova lična i politička uverenja. Emir Kusturica ga u jednom intervjuu navodi kao čoveka koji mu je razrešio dilemu oko identiteta, pokazavši mu *Brankovo kolo* iz 1915. sa popisom srpskih porodica iz Hercegovine („Odakle su Zametice, odatle su i Kusturice.“). Kao troimenog savetnika, dosledno ga je imenovao samo akribični Miloš Vasić, pišući za *Vreme* o operacijama bosanskih Srba oko Goražda. Kao glasnogovornik sa Pala, koji je negirao srpsko granatiranje grada, pojavljivao se upravo Zametica. *The Observer* je 30. jula 1995. objavio pismo prof. D. C. Vata, bivšeg mentora Johna Zametice, koji je kritikovao svog bišeg studenta za laži koje je izrekao, navodeći da „nikakvog nasilja nije bilo kada su snage bosanskih Srba osvojile Srebrenicu“. U novembru iste godine, Zametica se pojavljuje kao član delegacije RS u Dejtonskim pregovorima. O tome i sam svedoči u nekoliko navrata, *osvetljavajući* Miloševićevu ključnu ulogu u celom procesu. Takođe, govori o hapšenju delegacije RS i njihovom pritvaranju u Dobanovcima, po povratku iz Dejtona, kako bi se Karadžić privoleo na pristanak. Zametica se u medijima pojavljuje deset godina kasnije, u emisiji „Klopka“, koja se bavi temom pamćenja i historiografije, kao i godinu dana potom, na stranicama *Politike*, gde vodi kratku polemiku sa Ljubodragom Stojadinovićem. Zapravo, Stojadinovićeve knjige *Ratko Mladić: između mita i Haga* prenosi jedno svedočenje o aktivnostima Jovana Zametice tokom rata. Radi se o svedočenju kanadskog majora Rehnera, koji je prilikom NATO udara sa ostalim zarobljenicima, po *nečijem genijalnom planu*, bio vezan za jednu od bandera nedaleko od skladišta municije u Jahorinskom potoku. Tom prilikom je Zametica u društvu Alekse Buhe, obišao zarobljenike. Danas je Zametica bezbedno zaklonjen iza svog identiteta naučnika. Objavljuje u stručnim časopisima, spoljni je saradnik na projektu Dušana Batakovića „Istorija političkih ideja i institucija na Balkanu u 19. i 20. veku“, koji se realizuje pod pokroviteljstvom Ministarstva nauke Republike Srbije ■

BLOK BR. V

www.kosmoplovci.net

Karta srpskog spasa (1)

Uputstvo za upotrebu: isecite kartu po isprekidanim linijama i zalepite je na karton. Čuvajte je na hladnom i suvom mestu ili je okacite na zid kao ikonu. Kartu možete koristiti za čitanje budućnosti: kleknite i zagledajte se pažljivo u smajljev osmeh, ponavljajući u sebi mantru *Serlok Čerać zaborava nema*, dok vam se ne otvori treće oko. Karta ima lekovito dejstvo: ako je koristite kao bookmark dok čitate poemu *Kad budem mladi*, vaše bore će potpuno nestati. Kontraindikacije: ako preterate sa čitanjem, nestaje i vaše crte lica. Sakupite ceo špil srpskog spasa i konačno rešenje srpskog pitanja će vam biti nadohvat ruke.